

**การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ
กับการเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะในจังหวัดเชียงใหม่**
**The Development of Tourist and Tourism Management
Potential of Buddhist with Public Consciousness in Chiang Mai**

พระวิสิทธ์ ฐิตวิสิทธ์, พระครูสิริสมรธาตูปัททักษ์,
พระมหาคณินพัชร คมกักรปัญญา และพระบุญทรง ปุญญโร
Phrawisit Thitavisiddho, Phrakrusiribohpituk,
Phramahadanaphat Yuniram and Phraboonsong Punnadharo
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: wisitnaja@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาบริบทของวัดต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะในจังหวัดเชียงใหม่ และ 3) เพื่อได้แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัด เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะของจังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ วัด จำนวน 4 วัด ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส จำนวน 4 รูป พระภิกษุ สามเณร จำนวน 4 รูป ไวยาวัจกร หรือกรรมการวัด จำนวน 4 คน นักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 4 คน นักท่องเที่ยวต่างประเทศ จำนวน 4 คน คนในชุมชน จำนวน 24 คน สมาคมมัคคุเทศก์ จำนวน 1 คน หอการค้าจังหวัด จำนวน 1 คน และสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 47 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ระดมความคิดเห็นร่วมกัน การสัมภาษณ์ การสังเกต การวิเคราะห์ข้อมูล บรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. บริบทของวัดต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดเชียงใหม่ ด้านการปกครองพระภิกษุสามเณรของเจ้าอาวาสต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ทุกวัดมีโครงสร้างการบริหารการปกครองของพระภิกษุสงฆ์ โดยอยู่ภายใต้การปกครองของเจ้าอาวาส และมีคณะกรรมการบริหารงาน

ของวัดแต่ละฝ่ายชัดเจน ด้านการบริหารจัดการต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามี 2 ลักษณะคือ มีระบบ และไม่มีระบบ ลักษณะที่มีระบบจะมีการมอบหมายงานมีพระสงฆ์ในรูปแบบของคณะกรรมการดูแล แนะนำกำกับติดตาม ส่วนลักษณะที่ไม่มีระบบจะไม่มีการมอบหมายงานแต่จัดในลักษณะเป็นองค์รวม แต่อาศัยคำแนะนำจากไกด์และผู้คุ้นเคย ด้านศาสนสถานและแหล่งเรียนรู้ พบว่า วัดแต่ละวัดมีจุดเด่นของศาสนสถานและแหล่งเรียนรู้ ตามประวัติความเป็นมาของแต่ละวัด และด้านความร่วมมือของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อวัดในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีพุทธศาสนิกชนในชุมชนจะร่วมกิจกรรมวัดในชุมชนของตนเองเป็นส่วนใหญ่ และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะชมโบราณสถานและโบราณวัตถุมากกว่าการทำบุญ

2. การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะในจังหวัดเชียงใหม่ ด้านการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์และสามเณร บุคลากรดูแลสถานที่ภายในวัด ส่วนใหญ่ไม่มีการพัฒนาศักยภาพ การจัดสภาพแวดล้อมภายในวัด เพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธ พบว่า มีการจัดสภาพแวดล้อมได้อย่างสวยงาม สะอาด และเหมาะสมเป็นแหล่งเที่ยว ด้านการสร้างเครือข่าย พบว่า ทุกวัดยังไม่มีการสร้างเครือข่ายแต่ใช้สื่อออนไลน์ประชาสัมพันธ์ของวัด ด้านการสร้างความร่วมมือกับพุทธศาสนิกชนด้วยการมีส่วนร่วม พบว่า มีน้อย เพราะเป็นวัดอยู่ในชุมชนเมืองประชากรส่วนใหญ่ย้ายถิ่นเพื่อประกอบอาชีพ

3. ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ พบว่า วัดควรมีแผนงานพัฒนาภิกษุสามเณร จัดอบรมทักษะการใช้ภาษาในการสื่อสารและจัดงานประชาสัมพันธ์อย่างเป็นระบบ

4. แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะควรมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ มีการอบรมให้ความรู้ทั้งบุคคลในวัดและนักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการตระหนักในการเที่ยวชมอย่างมีระเบียบทะนุถนอมรู้คุณค่ามีการเผยแพร่หลายภาษา เพื่อประชาสัมพันธ์ แนะนำระเบียบปฏิบัติและการร่วมกิจกรรมได้อย่างถูกต้อง

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงพุทธ; จิตสำนึกสาธารณะ; การพัฒนาศักยภาพ

Abstract

The purpose of this qualitative research were to 1) study the context of the Buddhist tourism's temple, in Chiang Mai 2) develop the tourist and tourism management potential of Buddhist's for public consciousness in Chiang Mai 3) get the quidelines management of Buddhist's potential for public consciousness in Chiang Mai It received

from an intentional section by 4 temples in Chiang Mai, Wat Sund Donk, Wat U-Mong, Wat Jet Yod, Wat Srisoda). Each temple consisted of 1 abbot or abbot's deputy, 4 monks or novices, 4 temple's warden or temple's committees, 4 Thai tourists, 4 foreign tourists, 24 villagers, member of guide Association, 1 member province chamber of commerce and 1 member of the tourism and sport, Thailand. (Total 47 persons) The instrument consisted of the Formal interviewing, Focus group, group's brainstorming, an observation and depth interviewing. The data analysis by content analysis.

The research results found that:

1. The context of the Buddhist tourism in Chiang Mai every temples had the structure of administration under the role of abbot with the committees, there were 2 systems of Buddhist potential management Formal system were assigned by the committees or abbot, non formal system used by integration. Explained by guide or local people. The places of worship and resources every temples had differences history which was interesting. The cooperation from the Buddhist people were related with local temple in their community only foreigners tourists more interested the monuments than donated.

2. The development of the tourists and tourism Buddhist potential management for public consciousness in Chiang Mai. There weren't any plan or activities to develop them. Every temples was decorated the inside temple peace with appropriate clean, safety and facilities. There weren't temple clusters but each temple used internet/Facebook/Wi-Fi for promotion instead.

3. The best queenliness management of Buddhists potential for public consciousness in Chiang Mai ought planning and following the activities such as seminar and used public relation with continuously.

4. The guidelines management of Buddhist's potential for public consciousness in Chiang Mai ought to have strategic plan. The seminar both people in and out of the temple (tourists) in order to have awareness excursions are organized. With appreciation nurtured. Hning apromotion in many languages guide to introduce activities correctly.

Keywords: Tourism Potential of Buddhist; Public Consciousness; The Development

1. บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับประเทศเป็นอย่างมาก ถือเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อกลไกการพัฒนาประเทศไทย นำไปสู่การสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนานั้น ถือเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการชมหรือสัมผัสสถาปัตยกรรมด้านศาสนา ได้แก่ วัด ศาสนสถาน และสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย รัฐบาลได้กำหนดให้การท่องเที่ยวถือเป็นวาระแห่งชาติ (National Agenda) โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2552 กำหนดมาตรการกระตุ้นการท่องเที่ยวในระยะเวลา 4 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2555-2559 โดยเน้นที่ประเภทแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ประเภทโบราณสถานโบราณวัตถุ และประเพณีวัฒนธรรม สถิติในปี พ.ศ. 2556 ประเทศไทยติดอันดับ 1 ใน 10 อันดับแรกของโลก ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากขึ้น มีนักท่องเที่ยว นิยมเดินทางไปวัดเพื่อร่วมกิจกรรมทางศาสนา การปฏิบัติธรรม ช่วงเวลาวันหยุดเทศกาลแหล่งท่องเที่ยวภาคเหนือมีจุดเด่นที่นักท่องเที่ยวนิยมท่องเที่ยว 3 เรื่องหลัก คือ 1) วัฒนธรรม (Culture) 2) วิถีชีวิต (Lifestyle) และ 3) ธรรมชาติ (Nature) ที่บ่งบอกถึงเรื่องราวและความเป็นวิถีชีวิตล้านนาอย่างแท้จริง สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความสำคัญ และเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในเขตภาคเหนือตอนบนจากการ

สำรวจของนิตยสาร Travel & Leisure ในปี 2553 เชียงใหม่ได้รับการโหวตให้เป็นเมืองท่องเที่ยวที่ดีที่สุดในโลกในลำดับที่ 2 นับได้ว่า จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง และมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติเชียงใหม่ เป็นเมืองที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม เช่น โบราณสถานโบราณวัตถุและขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมแบบล้านนาไทย ซึ่งมีประวัติศาสตร์อันยาวนานมากกว่า 700 ปี เทศกาลต่างๆ อันเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดเชียงใหม่ เช่น ปี๋ใหม่เมือง (เทศกาลสงกรานต์) ยี่เป็ง (ลอยกระทง) ประเพณีเข้าอินทขิล ฯลฯ ตลอดจนวิถีชีวิตของคนพื้นเมืองและน้ำใจไมตรีของชาวเชียงใหม่ เป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยือนจังหวัดเชียงใหม่ปีละหลายล้านคน ลักษณะเด่นของจังหวัดเชียงใหม่สามารถสรุปได้ตามคำขวัญของจังหวัดที่ว่า “ดอยสุเทพเป็นศรี ประเพณีเป็นสง่า บุปผชาติล้วนงามตา นามล้ำค่านครพิงค์” จากสถานการณ์ดังกล่าว การที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวต่างประเทศและชาวไทยภายในประเทศเดินทางมาเยือนจังหวัดเชียงใหม่เป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดปัญหาด้านการท่องเที่ยว 5 ประเด็นหลัก คือ ปัญหาด้านอุปทานทางการท่องเที่ยว ปัญหาการพัฒนาสถานที่และสินค้าของการท่องเที่ยว ปัญหาด้านบุคลากรการท่องเที่ยวปัญหาสภาพแวดล้อม และปัญหาด้านนโยบายการท่องเที่ยวและปัญหา โดยรวมที่ยังคงแก้ไขไม่ได้ เช่น แหล่งท่องเที่ยวหลักเดิมๆ

ของเชียงใหม่เริ่มถูกลดความนิยมลงไป การชูดขายในภาพรวมไม่ชัดเจน ทั้งยังมีปัญหาที่เกิดจากการเอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ และสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่ไม่สมบูรณ์ (Tourism Authority of Thailand (TAT) Chiang Mai Office, 2013)

และนักท่องเที่ยวจีนก่อความรำคาญให้กับชุมชนและคนในพื้นที่เกิดความวุ่นวายจากการไม่เคารพกฎกติกา ขอบังคับในสถานที่ท่องเที่ยว รวมไปถึงพื้นที่สาธารณะ สถานที่ราชการหรือแม้แต่ในวัดและศาสนสถาน คนในท้องถิ่นเริ่มมีการปรับตัวต่อการเข้ามาของนักท่องเที่ยวจีนและภาครัฐไม่ได้มีส่วนช่วยส่งเสริม ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวจีน (SangKorn, 2015) ซึ่งสังคมในจังหวัดเชียงใหม่ภายในวัดสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของคนแต่ละยุคแต่ละสมัย ดังเช่น วัดอุโมงค์ (สวนพุทธธรรม) ที่มีความโดดเด่น ด้านการปลูกฝังคุณธรรม/จริยธรรมในสถานที่ร่มรื่น เงียบสงบ ภายในอุทยานธรรมชาติ อุโมงค์โบราณและวัดสวนดอกพระอารามหลวงที่มีความโดดเด่น ด้านสถาบันการศึกษาของพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงในจังหวัดเชียงใหม่ หรือแม้แต่ วัดเจ็ดยอดพระอารามหลวงที่มีชื่อเสียงด้านสถานที่แหล่งเรียนรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ล้านนาของจังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนวัดศรีโสดาพระอารามหลวงที่มีผลงานเชิงประจักษ์ด้านการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของพระธรรมจาริก โดยศักยภาพการบริหารจัดการของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นวัดในพื้นที่อำเภอเมืองเชียงใหม่ มีการบริหารจัดการโดยคณะกรรมการ

ของวัด ขึ้นตรงต่อเจ้าอาวาสเป็นหลักศักยภาพและการบริหารงานของแต่ละวัดจึงแตกต่างกันไปตามบริบทเฉพาะของแต่ละวัด จึงเป็นสิ่งสำคัญที่น่าสนใจในการผลการศึกษาวิจัยของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในวัด (Rittem, 2013 : 4) สรุปได้ดังนี้ ควรมีการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการคือ 1) การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้แก่ การจัดทำผังการใช้สอยพื้นที่ของวัด การจัดทำแผนพัฒนาวัดทั้งในระยะสั้นและระยะยาว และการจัดทำแผนพัฒนาฟื้นฟูโบราณสถานหรือวัดร้าง 2) การจัดการระบบสื่อความหมาย ได้แก่ การจัดทำข้อมูลและฐานข้อมูลของวัดในระบบสารสนเทศ และการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัดในวันสำคัญหรือเทศกาลสำคัญ 3) การจัดการบุคลากรการท่องเที่ยว ได้แก่ การพัฒนาบุคลากรของวัดในด้านการท่องเที่ยว และการพัฒนาจริยธรรมการท่องเที่ยวในวัดความหลากหลายของรูปแบบของวัดนอกจากเป็นทางเข้าถึงหลักธรรม คำสั่งสอนทางศาสนา แล้วยังสามารถสร้างเสน่ห์ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงพุทธ วัดต่างๆ มีบริบทแตกต่างกันไม่ว่าด้านการปกครอง การบริหารของวัด การทำนุบำรุง ศาสนสถานภายในวัด การสร้างความตระหนักและมีส่วนร่วม มีความรับผิดชอบในการใช้ทรัพย์สินของวัด โดยมีจิตสำนึกที่เป็นสาธารณะนั้นเป็นสิ่งสำคัญ จึงทำให้เกิดปัญหาดังกล่าว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษา การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพื่อการเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะในจังหวัดเชียงใหม่

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของวัดต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะในจังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อได้แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัด เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะของจังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธกับการเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะในจังหวัดเชียงใหม่ นั้น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการศึกษาเอกสาร การลงพื้นที่ภาคสนาม การสัมภาษณ์ แบบมีส่วนร่วม และประชุมกลุ่มสนทนา (Asksornsua, 2016 : 103-116)

พื้นที่ศึกษาวิจัยประกอบไปด้วย 4 พื้นที่

- 1) วัดศรีโสดาพระอารามหลวง 2) วัดสวนดอกพระอารามหลวง 3) วัดอุโมงค์สวนพุทธธรรม และ 4) วัดเจ็ดยอดพระอารามหลวง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการศึกษา ประกอบด้วย 1) เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส จำนวน 4 รูป 2) พระภิกษุ สามเณร จำนวน 4 รูป 3) ไวยาวัจกร หรือ กรรมการวัด จำนวน 4 คน 4) นักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 4 คน 5) นักท่องเที่ยวต่างประเทศ จำนวน 4 คน 6) คนในชุมชน จำนวน 24 คน 7) สมาคม มัคคุเทศก์ จำนวน 1 คน 8) หอการค้าจังหวัด

จำนวน 1 คน และ 9) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 47 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง และไม่มีโครงสร้าง ประกอบกับการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ระดับความคิด ร่วมกัน โดยมีแบบบันทึกข้อมูลเป็นสมุดบันทึกที่ผู้วิจัยใช้สำหรับการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ ประเด็นข้อคิดเห็นต่างๆ ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล รวมทั้ง บันทึกข้อสังเกตและการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัยเองในแต่ละช่วงของการลงพื้นที่เก็บข้อมูล (Nuchoi, 2016 : 23-31)

การเก็บรวบรวมข้อมูล นักวิจัยลงพื้นที่ภาคสนาม และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมของแต่ละวัด/ชุมชน ในบริบททั้ง 4 วัด ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการพบเห็นจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และข้อมูลที่เป็นข้อสรุปจากการที่ได้จัดเวทีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ตลอดจนนำไปสู่การสังเคราะห์ข้อมูล โดยนักวิจัยสังเคราะห์ข้อมูลจากที่รวบรวมและจัดเก็บจากกลุ่มเป้าหมาย ทั้งจากเวทีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และสังเคราะห์จากเครื่องมือแบบสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยเชิงการพรรณนาร่วมอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในการวิจัย โดยอาศัยข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับบริบทชุมชน ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลแล้วนำมาปรับแก้ให้มีความเข้าใจได้ง่ายในประเด็นการตั้งคำถาม เพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจนตามความจริง สำหรับข้อมูล

ได้จากการสังเกตการณ์เกี่ยวกับชุมชนแต่ละชุมชน เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมของแต่ละชุมชน ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการพบเห็นจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และข้อมูลที่เป็นข้อสรุปจากการที่ได้จัดเวทีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จนนำไปสู่การสังเคราะห์ข้อมูลโดยนักวิจัย สังเคราะห์ข้อมูลจากที่รวบรวมและจัดเก็บจากกลุ่มเป้าหมาย ทั้งจากเวทีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และสังเคราะห์จากเครื่องมือแบบสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยเชิงการพรรณนาร่วมอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พบว่า บริบทของวัดต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดเชียงใหม่ ในด้านการปกครองพระภิกษุ สามเณรของเจ้าอาวาสในจังหวัดเชียงใหม่ทุกๆ วัด ที่ทำการศึกษามีการบริหารการปกครองพระภิกษุ และสามเณรในวัดคล้ายกัน คือ มีการปกครองอยู่ภายใต้การปกครองของท่านเจ้าอาวาสเพียงรูปเดียว โดยขึ้นอยู่กับประสบการณ์การปกครองและความรู้ความสามารถของท่านเจ้าอาวาสที่เื้อต่อการปกครองอย่างมีประสิทธิภาพ และด้านศาสนสถานและแหล่งเรียนรู้ภายในวัดจังหวัดเชียงใหม่ ทุกวัดที่ทำการศึกษามีศาสนสถาน และแหล่งเรียนรู้ภายในวัดที่เป็นจุดที่น่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยว อาทิเช่น วัดอุโมงค์สวนพุทธธรรม มีอุโมงค์โบราณ และธรรมชาติที่สงบร่มรื่น

มีห้องภาพปริศนาธรรมะกับการดำเนินชีวิต ค่ายคุณธรรมวัดอุโมงค์ ที่ส่งเสริมต่อการเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะของเยาวชน และวัดศรีโสดา พระอารามหลวง ที่มีโครงการพระธรรมจาริก กระจายอยู่บนพื้นที่สูง ให้นักท่องเที่ยวที่ต้องการไปทำบุญและท่องเที่ยวได้มีโอกาสทำประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม ด้วยการสังเคราะห์ช่วยเหลือ ทั้งการก่อสร้าง และการมอบสิ่งของอุปโภค และบริโภค เป็นการเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ และศาสนสถานภายในวัดเจ็ดยอด และวัดสวนดอกพระอารามหลวง ที่เป็นสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีการอนุรักษ์ดูแลรักษาสภาพเป็นแบบอย่างให้รุ่นต่อไป ได้เรียนรู้จึงเป็นศาสนสถานส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกสาธารณะตลอดจนสถานที่จัดการศึกษาภายในวัดสวนดอก ทั้งหมดวิทยาลัยของสงฆ์และโครงการ Monk Chat ภายในวัดสวนดอกที่มีกิจกรรมสื่อสารธรรมะ เพื่อเป็นการเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับนักท่องเที่ยวมีการปรับตัว สอดรับกับการท่องเที่ยว ทั้งด้านบุคลากร มีพระสงฆ์ และสามเณรอยู่ประจำจุดที่น่าสนใจตลอดจนภายในวัดมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม เช่น ที่จอดรถอย่างเป็นระเบียบ ห้องน้ำสะอาดเหมาะสมและเื้อต่อผู้พิการ ป้ายบอกสถานที่ที่ชัดเจน และมีสามภาษา คือ ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ และภาษาไทย มีป้ายเตือนในการแนะนำการแต่งกายที่เหมาะสมตลอดจนการรักษาดูแลความสะอาดและความร่มรื่นบริเวณศาสนสถานและแหล่งเรียนรู้ภายในวัดเป็นอย่างดี

การพัฒนาศักยภาพของวัด เพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์สามเณร และบุคลากรภายในวัดเพื่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ และเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะนั้น ยังมีอยู่น้อย มีเพียงเป็นบางวัด และบางวัดก็มีแนวคิดที่จะวางแผนพัฒนาในอนาคต ซึ่งขึ้นอยู่กับการบริหารงานของเจ้าอาวาสวัด และการพัฒนาศักยภาพจิตสภาพแวดล้อมภายในวัด เพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ นั้นมีการพัฒนาจิตสภาพแวดล้อมภายในวัดได้อย่างเหมาะสม สะอาด มีระเบียบเหมาะสมต่อการเรียนรู้ และกระตุ้นให้เกิดการเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะได้เป็นอย่างดี แต่ทั้งนี้การสร้างเครือข่ายของวัดต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะนั้นยังมีอยู่น้อย มีเพียงบางกลุ่ม บางเครือข่ายที่สนับสนุน และด้วยบริบทเป็นวัดท่องเที่ยวอยู่ในตัวเมือง การสร้างความร่วมมือกับชุมชนด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมจึงมีน้อย เพราะประชากรรอบวัดนั้นเป็นประชากรที่ย้ายถิ่นฐานมาทำงานและเรียนหนังสือเป็นหลัก การสร้างกระบวนการแบบมีส่วนร่วมระหว่างวัดกับชุมชนจึงมีน้อย มีเพียงองค์กรปกครองท้องถิ่น หน่วยงานของรัฐ การสร้างยุทธศาสตร์การเรียนรู้ พบว่าการสร้างยุทธศาสตร์การเรียนรู้ของพระสงฆ์ต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธยังไม่มี การสร้างยุทธศาสตร์การเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรมซึ่งบางวัดก็มีแนวคิดในการสร้างยุทธศาสตร์การเรียนรู้จากการปรับตัวของวัด ให้สอดคล้องกับกระแสการท่องเที่ยว เช่น ยุทธศาสตร์การพัฒนาการเรียนรู้

ของวัดเพื่อปรับตัวต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่มากขึ้น ได้แก่ การพัฒนาก่อสร้างพิพิธภัณฑ์หรือห้องบรรยายความรู้ก่อนเข้าชมวัด และควรจัดทำแผนที่เดินดิน หรือคู่มือ สำหรับการเดินทางภายในวัด เพื่อสร้างแนวทางการเรียนรู้จัดสถานที่ต่างๆ บอกจุดการเรียนรู้ให้ชัดเจน ตลอดจนตารางปฏิบัติ/กิจกรรม/โครงการของวัด รายเดือน ปี เพื่อประชาสัมพันธ์ ให้นักท่องเที่ยวได้ทราบ และปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวตลอดจนการสร้างยุทธศาสตร์การเรียนรู้ด้านการสื่อสารของพระสงฆ์และสามเณรที่ต้องเพิ่มทักษะการสื่อสารทั้งภาษาอังกฤษ จีน และภาษาญี่ปุ่น และควรมีการจัดการอบรมให้กับตัวแทนนักท่องเที่ยว คณะกรรมการวัด สร้างแกนนำมัคคุเทศก์ภายในวัด เพื่อรองรับการเข้ามาภายในวัดของนักท่องเที่ยว และชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมที่มีความหลากหลายที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภายในวัดต่างๆ ภายในวัดเพื่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นจึงเป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ของพระสงฆ์ต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่สำคัญในปัจจุบัน

ยุทธศาสตร์จากการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัด เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะนั้น พบว่าต้องอาศัยยุทธศาสตร์แนวทางการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการหนุนเสริมประสานงานการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่ 1) การบริหารสภาพแวดล้อมภายในวัดให้เป็นระบบ เช่น การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์เพิ่มเติมภายในวัด ทั้ง 3 ภาษา คือ ไทย อังกฤษ และภาษาจีน

จัดเส้นทางท่องเที่ยวหรือการจัดระบบบริการ
ตัวท่องเที่ยวเข้าวัดเพื่อนำรายได้ที่ได้ไปพัฒนา
อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวมากขึ้น
2) การบริหารกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในวัด
ได้แก่ วัดอุโมงค์ ควรจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม
กิจกรรมการทำสมาธิ กิจกรรมวันสำคัญทาง
พระพุทธศาสนา เปิดธรรมะผ่านเครื่องกระจาย
เสียงภายในวัด เพราะสิ่งแวดล้อมเอื้ออำนวย
ต่อการฟังธรรมะ วัดสวนดอกพระอารามหลวง
ควรจัดกิจกรรม เรียนรู้ผ่านเส้นทางความรู้ภายใน
วัดในแบบ Monk Chat ที่มีการสื่อสารกับ
นักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยพระสงฆ์หรือสามเณร
พาชมวัดและสถานที่สำคัญทางการศึกษาของวัด
สวนดอกพระอารามหลวง วัดเจ็ดยอดพระอาราม
หลวงควรมีกิจกรรมจัดเส้นทางทัวร์โบราณสถาน
ประวัติศาสตร์โดยมีพระสงฆ์และสามเณรนำพา
เรียนรู้ประวัติศาสตร์ ตลอดจนกิจกรรมทำสมาธิ
ภายในสถานที่ประวัติศาสตร์โบราณสถานในวัน
สำคัญทางพระพุทธศาสนา และวัดศรีโสดา
พระอารามหลวง ควรจัดกิจกรรม เส้นทางทัวร์อิม-
บูญบนพื้นที่สูงเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตชนเผ่าและร่วม
กิจกรรมสังเคราะห์สารธรรมประโยชน์กับพระธรรม
จาริกในพื้นที่ปฏิบัติงานได้ตลอดปีโดยเน้นการมี
ส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลักเพิ่มเติม 3) การบริหาร
จัดการบุคลากรของวัดอย่างเป็นระบบเพื่อเสริม
สร้างจิตสำนึกสาธารณะ เช่น การมอบหมายหน้าที่
ภาระงาน จัดทำโครงสร้างการบริหารจัดการท่อง
เที่ยวภายในวัด ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพ
บุคลากรของวัด อาทิ พระสงฆ์ และสามเณรในวัด
ให้เท่าทันต่อการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการ

ท่องเที่ยวเชิงพุทธ อบรมความรู้ทักษะด้านการ
สื่อสารทั้งภาษาอังกฤษ ภาษาจีนเพื่อเสริมสร้าง
จิตสำนึกสาธารณะในจังหวัดเชียงใหม่ให้นักท่อง
เที่ยวเกิดการตระหนักรู้และมีจิตใจที่เห็นแก่
ประโยชน์ส่วนรวมของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการ
ใช้ทรัพย์สินสมบัติของวัดอย่างรู้คุณค่า และทะนุถนอม
ดูแลรับผิดชอบทรัพย์สินสมบัติของวัดร่วมกัน และมี
น้ำใจแบ่งปันสิ่งของและโอกาสในการใช้สิ่งของ
ให้แก่กันและกัน

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการพัฒนาศักยภาพการ
บริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพื่อเสริมสร้าง
จิตสำนึกสาธารณะในจังหวัดเชียงใหม่ในครั้งนี้
ผู้วิจัยได้นำประเด็นที่สำคัญมาอภิปรายผล ดังนี้

1. บริบทของวัดต่อการท่องเที่ยว
เชิงพุทธในจังหวัดเชียงใหม่ ในด้านการปกครอง
พระภิกษุสามเณรของเจ้าอาวาสต่อการท่องเที่ยว
เชิงพุทธในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า วัดที่ทำการ
ศึกษาทุกวัด มีการปกครองอยู่ภายใต้การปกครอง
ของท่านเจ้าอาวาสเพียงรูปเดียวและการปกครอง
แบบมีโครงสร้างคณะกรรมการการปกครองแบบ
แยกส่วน ซึ่งทำให้สะดวกต่อการบริหารจัดการ
ตามบริบทของวัดต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธ
ที่แตกต่างกันสอดคล้องกับการศึกษา (Hinsui, et
al., 1971 : 5) พบว่า วัดมีการปกครองภายในวัด
มีองค์กรในการดูแลการปกครอง โดยเรียงจาก
เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสเรื่อยไป ตามลำดับ
มีเจ้าหน้าที่ของวัดทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์และ
ประสานงาน ด้านการบริหารจัดการต่อการ

ท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีการบริหารจัดการต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธ อยู่ภายใต้การบริหารของเจ้าอาวาส และเจ้าอาวาส ได้มอบหมายให้พระสงฆ์รับผิดชอบแต่ละภารกิจ โครงการและกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธตามความเหมาะสมสอดคล้องกับการศึกษา (Phrasamuanurak Dhirasakko (Changmueang), 2009 : 3) พบว่า การพัฒนา วัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธควรมีการจัด เจ้าหน้าที่ ทำความสะอาดและเจ้าหน้าที่ประจำ ในจุดต่างๆ ให้มากขึ้น และแต่งกายให้เรียบร้อย ในเรื่องการพัฒนาศาสนสถาน

2. การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึก สาธารณะในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การสร้าง เครือข่ายของวัดต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพื่อการ เสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะวัดยังไม่มีการสร้าง เครือข่ายสอดคล้องกับการศึกษา (Prompanyo, et al., 2013 : 8) กล่าวว่า การจัดการการท่องเที่ยว เชิงพุทธถูกดำเนินตามภายใต้นโยบายระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับองค์กร โดยได้ระบุปัญหา ของการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อความยั่งยืนนั้น ยังขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนแหล่งท่องเที่ยว ขาดเส้นทางการสื่อสาร ทั้งยังขาดการถ่ายทอด ความรู้ทางศาสนาโดยมัคคุเทศก์ (Janvitisonk, 2012 : 8) กล่าวว่า การสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ คือ การทำให้ผู้รับสารเกิดปัญญา ที่ก่อให้เกิด ประโยชน์ทั้งในส่วนตัว และผู้อื่น อันจะนำไปสู่การ เปลี่ยนแปลงสังคมทั้งในระดับปัจเจกและระดับ

สังคม การสื่อสารเชิงพุทธแบบมรรควิธี คือ การเปลี่ยนแปลงสังคมในทางที่เป็นประโยชน์สุข โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เริ่มจากภายในตนเอง ของบุคคล แล้วกระจายไปสู่สังคมส่วนรวม

3. การสร้างความร่วมมือพุทธศาสนิกชน ด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมต่อการท่องเที่ยว เชิงพุทธเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะนั้น ยังมีอยู่น้อย มีเพียงบางกลุ่ม บางเครือข่ายที่ สนับสนุนและด้วยบริบทเป็นวัดท่องเที่ยวอยู่ในตัว เมือง สอดคล้องกับการศึกษา (Boonanont, 2013 : 6) พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยว อย่างเป็นธรรมผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ควรบริหารจัดการวัดในรูปแบบบูรณาการ ร่วมกันระหว่างชุมชนท้องถิ่นองค์การบริหาร ส่วนตำบลในพื้นที่

4. แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพื่อการเสริมสร้างจิตสำนึก สาธารณะด้านการวางแผนพัฒนาศักยภาพพระ ภิกษุสามเณร และบุคลากรดูแลภายในวัดเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธ พบว่า วัดควรมีแผนพัฒนาพระสงฆ์และสามเณรให้มี ศักยภาพ โดยประสานงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับการท่องเที่ยว จัดถวายความรู้เกี่ยวกับการ ท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพื่อการเสริมสร้างจิตสำนึก สาธารณะ วัดควรได้รับการถวายความรู้เกี่ยวกับการ สื่อสารด้วย ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษา ญี่ปุ่นให้แก่พระสงฆ์สามเณร วัดควรสร้างแกนนำ มัคคุเทศก์ของวัดเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานศึกษา (Thamnimisok, 2008 : 3) พบว่า การสร้างจิตสำนึกให้เกิดความร่วมมือ

ในการจัดสถานที่และกิจกรรมภายในวัด คือ 1) การสร้างเครือข่ายของวัดเพื่อแลกเปลี่ยนพระวิทยากรและสื่อการเรียนรู้ 2) จัดวัดให้เป็นศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชน จัดทำปฏิทินกิจกรรมประจำปีของวัด ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีกาลเทศะ 3) ด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก สถานที่ควรร่มรื่น สะอาด และสงบบมีห้องน้ำสะอาดและเพียงพอ มีป้ายหัวข้อธรรมะ ข้อคิดที่เป็นประโยชน์ จัดพื้นที่ให้ผู้เข้ามาใช้บริการมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องธรรมะ และควรมีห้องสมุดประจำวัดเพื่อให้ผู้สนใจได้ค้นคว้า และ 4) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ควรเพิ่มกิจกรรมการเจริญวิปัสสนากรรมฐานสำหรับประชาชน มีกิจกรรมพระสงฆ์ให้คำปรึกษาแก่ประชาชน เจริญวิทยากรภายนอก เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การสวดมนต์แปลเพื่อให้เข้าใจความหมายของบทสวดมนต์ เช่นเดียวกับการศึกษา (Rittem, 2013 : 4) พบว่า รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในวัด สรุปได้ดังนี้ 1) การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้แก่ การจัดทำผังการใช้สอยพื้นที่ของวัด การจัดทำแผนพัฒนาวัดทั้งในระยะสั้นและระยะยาว และการจัดทำแผนพัฒนาฟื้นฟูโบราณสถานหรือวัดร้าง 2) การจัดการระบบสื่อความหมาย ได้แก่ การจัดทำข้อมูลและฐานข้อมูลของวัดในระบบสารสนเทศ และการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัดในวันสำคัญหรือเทศกาลสำคัญ 3) การจัดการบุคลากรการท่องเที่ยว ได้แก่ การพัฒนาบุคลากรของวัดในด้านการท่องเที่ยว และการพัฒนาจริยธรรมการท่องเที่ยวในวัด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา (Phianmani, et al., 2014) พบว่า แนวทางเพื่อเสริมสร้างการมี

จิตสาธารณะแก่เด็กและเยาวชนนั้น ทุกสถาบันในสังคมทั้งในระดับครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและศาสนา ควรช่วยกันหล่อหลอมให้เด็กและเยาวชนเป็นคนดี เช่นเดียวกับการศึกษา (Phramaha boonchuay Doojai, 2014) กล่าวว่า คนในสังคมต้องมีความอ่อนน้อมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน เห็นอกเห็นใจกันครอบครัวที่มีความรับผิดชอบ ประกอบอาชีพสุจริต ปฏิบัติตามหลักของศาสนา สามารถขัดเกลาปรับตัวของสังคมได้ดี ชุมชนเข้มแข็งวัฒนธรรมของชุมชนทั้งภายในและภายนอก ซึ่งมีปัจจัยภายนอกภาครัฐเป็นสนับสนุนในการเอื้อผลประโยชน์ให้ชุมชน ปัจจัยภายในขึ้นอยู่กับประสบการณ์การเรียนรู้ของชาวบ้านจากวิธีคิดแล้วถ่ายทอดสู่วิถีสมาชิกของครอบครัวให้ความสำคัญกับการจัดการตามศักยภาพของชุมชนยึดหลักความพอเพียงจึงเกิดการพัฒนารวมอย่างยั่งยืน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1.1 ควรมีการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในคณะสงฆ์ของเชียงใหม่ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะในจังหวัดเชียงใหม่

1.2 ควรมีการสร้างเครือข่ายการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะในคณะสงฆ์ของจังหวัดเชียงใหม่

1.3 ควรมีการบูรณาการแผนพัฒนาการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะจากทุกภาคส่วนงานที่เกี่ยวข้อง

ในจังหวัดเชียงใหม่

1.4 ควรมียุทธศาสตร์การพัฒนาการ
บริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัด
เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะของจังหวัด
เชียงใหม่ขึ้น ในยุทธศาสตร์งานของคณะสงฆ์
เชียงใหม่

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

2.1 ควรมีการศึกษาประเมินผลการ
บริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพื่อสร้างจิตสำนึก

สาธารณะของวัดในจังหวัดเชียงใหม่

2.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อ
การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพื่อเสริมสร้าง
จิตสำนึกสาธารณะในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำมา
ศึกษา พัฒนาและแก้ไขต่อไปให้ดีขึ้น

2.3 ควรมีการศึกษาเรื่องความ
ต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการบริหารจัดการ
ท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึก
สาธารณะในจังหวัดเชียงใหม่ในอนาคต

References

- Asksornsua, P. (2016). A Model of Public Min Development on Integrated Buddhist for Junior Secondary School Students in the Education Service Area Office 3. *Dhammathas Journal*, 16(2), 103-116.
- Boonanont, R. (2013). Model of Tourism Fairly Management : Case Study Wangphrathat Temple, Tritrung Sub District, Muang District, Kampaeng-Phet Province. *The Golden Teak : Humanity and Social Science Journal*, 20(3).
- Hinsui, J., et al. (2514). Guidelines for Promotion of Buddhist Tourism : A Case Study of Prachakumwanaram Temple, Srisomdet, Roi-et Province. *Journal of Thai Tourism*, 10(2), 5.
- Janvitisonk, T. (2012). The Buddhist Communication and the Social Change. *Dissertation for the Degree of Doctor of Philosophy*. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Nuchoi, A. (2016). The Development of Learning Community Leaders. *Dhammathas Journal*, 16(2), 23-31.
- Phianmani, N., et al. (2014). *The Guidelines to Create the Public Consciousness for the Children and Juveniles in the Areas under Donglan Administrative Organization in Sichomphoo District, Khon Kaen Province*. KhonKaen : Khonkaen University.

- Phramahaboonchuay Doojai. (2014). An Application of Buddhist Principles in the Socialization of the Strong Community Families Preventing and Reducing Drug Problems of Children and Teenagers. *Research Report*. Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiangmai Campus.
- Phrasamuanurak Dhirasakko (Changmueang). (2009). *The Monastery Development for Buddhist Tourism in Samutsakhon Province*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Prompanyo, M., et al. (2013). Management Guidline for Religious Tourism Toward the ASEAN Community : Ubonratchathani Province. *Journal of Thai Tourism*, 8(2), 8.
- Ritter, P. (2013). Tourism Management Model of Religious and Cultural in Buddhist Temple. *Research Report*. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Thamnimisok, N. (2008). *A Study of a Suitable Pattern of the Temple for Being Life-long Education Source*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- SangKorn, K. (2015). *A Study Impact of Chinese Tourists in Chiang Mai*. <http://www.cm108.com/bbb/index.php/topic/1798>. (Accessed 20 April 2015).
- Tourism Authority of Thailand (TAT) Chiang Mai Office. (2013). *Chiang Mai Tourism Statistics*. <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=311015>. (Accessed 20 April 2015).

